

STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLONOWA NA LATA 2021-2030

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. PODSUMOWANIE I WNIOSKI Z DIAGNOZY	5
II. KIERUNKI ROZWOJU GMINY	12
II.1. Kluczowe założenia polityki rozwoju lokalnego gminy Klonowa	12
II.2. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu lokalnym	14
II.3. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym	18
II.4. Model funkcjonalno-przestrzenny wraz z ustaleniami i zaleceniami dotyczącymi prowadzenia polityki przestrzennej	20
III. WDRAŻANIE STRATEGII	27
III.1. Procedury wdrażania, monitoringu, ewaluacji, aktualizacji Strategii	27
III.2. Ramy finansowe realizacji Strategii	30
Spis tabel	33
Spis rysunków	34

WSTĘP

Strategia rozwoju gminy tworzy ramy dla procesu zarządzania gminą oraz wyznaczania i osiągania celów polityk publicznych. W formie niematerialnej oznacza realizację procesu zarządzania, podejmowania konkretnych przedsięwzięć służących wdrażaniu proponowanych w Strategii kierunków interwencji przy wykorzystaniu narzędzi wykonawczych, a także proces monitoringu i ewaluacji, przekładający się na doskonalenie podejmowanych działań.

Prace nad Strategią Rozwoju Gminy Klonowa rozpoczęły się na podstawie Uchwały nr XXXII/161/2021 Rady Gminy w Klonowej z dnia 29 września 2021 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Klonowa.

Kształt niniejszego dokumentu wynika z obowiązujących przepisów prawa, w szczególności ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2021 poz. 1372 z późn. zm.), zgodnie z którą Strategia musi zawierać następujące elementy:

- 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
- 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
- 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
- 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
- 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
- 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, wraz z zakresem planowanych działań;
- 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
- 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
- 9) ramy finansowe i źródła finansowania.

Projekt dokumentu poddany został konsultacjom społecznym i jego ostateczne zapisy stanowią wypadkową zgłoszonych w trakcie ich trwania uwag. Zgodnie z Zarządzeniem Nr 260/2021 Wójta Gminy Klonowa z dnia 29 listopada 2021 r. w sprawie ogłoszenia konsultacji społecznych projektu „Strategii Rozwoju Gminy Klonowa na lata 2021-2030”, konsultacje trwały od 30 listopada 2021 r. do 4 stycznia 2022 r. Badanie opinii mieszkańców prowadzono poprzez zamieszczenie treści dokumentu na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej, a uwagi na udostępnionym formularzu zbierano mailowo lub w formie papierowej. W dniu 15 grudnia 2021 r. zorganizowano spotkanie otwarte w siedzibie Urzędu Gminy.

Informacja o trwających konsultacjach społecznych została przekazana także do ościennych gmin, związków gmin oraz PGW Wody Polskie celem umożliwienia tym podmiotom wyrażenia opinii o opracowywanym dokumencie. Po zakończeniu procesu konsultacji społecznych przygotowano raport z zestawieniem zgłoszonych uwag oraz informacją o ich wprowadzeniu lub odrzuceniu, który następnie opublikowano na stronie internetowej gminy.

Gmina zwróciła się do Marszałka Województwa Łódzkiego o zaopiniowanie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa. W związku z brakiem informacji ze strony Marszałka i zgodnie z art. 10f ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym uznaje się, że strategia rozwoju jest spójna ze strategią rozwoju województwa.

I. PODSUMOWANIE I WNIOSKI Z DIAGNOZY

Podsumowanie diagnozy w obszarze społecznym

Gmina Klonowa jest najmniejszą – pod względem liczby mieszkańców – gminą powiatu sieradzkiego. Największa miejscowość gminy to Klonowa, stanowiąca centrum administracyjne i usługowe gminy. Zamieszkuje ją 28% mieszkańców gminy. Teren gminy charakteryzuje się relatywnie niewielką gęstością zaludnienia (30 os./km²) względem wskaźnika dla powiatu sieradzkiego (79 os./km²) oraz województwa łódzkiego (135 os./km²).

W ostatnich 5 latach w gminie miał miejsce spadek liczby mieszkańców - wyniósł 1% wobec 1,9% w województwie i 1,8% w powiecie. Trendy demograficzne wskazują na wzrost udziału w ogólnej liczbie mieszkańców osób w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym, przy jednoczesnym spadku udziału osób w wieku produkcyjnym.

Za bezpieczeństwo publiczne na terenie gminy Klonowa odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Sieradzu. Podlega jej Komisariat Policji w Żłoczewie. Gminę obsługuje jeden dzielnicowy. Liczba przestępstw o charakterze kryminalnym popełnianych na terenie gminy wzrosła między 2017 a 2020 r. ponad dwukrotnie. W przypadku przestępstw gospodarczych i drogowych z kolei tendencja wzrostowa miała miejsce w latach 2017-2018, a od 2019 r. odnotowywano spadek ich liczby. Wykrywalność przestępstw na terenie powiatu sieradzkiego wyniosła w 2020 r. 78,3%.

Za bezpieczeństwo pożarowe odpowiada Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Sieradzu oraz 6 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP: Grzyb, Klonowa, Kuźnica Błońska, Lipicze, Leliwa, Owieczki). Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego włączone są jednostki z Klonowej i Lipicza. Gmina sukcesywnie wspiera jednostki OSP finansowo, w tym pozyskując dofinansowanie zewnętrzne na zakup sprzętu ratowniczo-gaśniczego, pojazdów i ubrań oraz remonty strażnic.

Realizatorem pomocy społecznej na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Klonowej. Wskaźnik deprivacji lokalnej dla gminy Klonowa zmniejszył się w ostatnich 5 latach o 32,6%. Wśród najważniejszych problemów społecznych wymienić można: długotrwałą lub ciężką chorobę oraz ubóstwo. Wyższa niż w województwie i powiecie jest liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, czyli świadczonej w miejscu zamieszkania beneficjenta, choć za pozytywne zjawisko należy uznać zmniejszenie liczby beneficjentów (potrzebujących) aż o 41,8%. Ważną część działań podejmowanych przez GOPS stanowi udzielanie pomocy żywnościowej oraz współorganizowanie bezpłatnego wypoczynku dla dzieci.

Działalność w zakresie ochrony zdrowia na terenie gminy prowadzi NZOZ Poradnia Medycyny Rodzinnej s.c., udzielający świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej dla

dzieci i młodzieży. Jedyna apteka zlokalizowana jest w Klonowej. Najbliższy szpital znajduje się w Sieradzu - jest to Szpital Wojewódzki im. Prymasa Kardynała Stefana Wyszyńskiego. W strukturze ma on ponad 20 oddziałów i poradni.

Na terenie gminy funkcjonuje Zespół Szkół w Klonowej, w skład którego wchodzi Przedszkole Publiczne im. ks. Józefa Dalaka oraz Szkoła Podstawowa im. ks. Józefa Dalaka. Liczba dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej na terenie gminy spadła o 2,9%, a liczba uczniów szkoły podstawowej o 8,7% (w przypadku szkoły podstawowej można to wiązać z zakończeniem funkcjonowania klas gimnazjalnych). Szkoła Podstawowa posiada salę gimnastyczną oraz boisko ze sztuczną nawierzchnią. Uczniowie mają do dyspozycji pracownię komputerową z 14 stanowiskami z dostępem do internetu. Mogą także korzystać ze świetlicy szkolnej, która działa przez 40 godzin tygodniowo. Placówka nie prowadzi wymiany uczniów ze szkołami z zagranicy. Oferuje natomiast 12 godzin tygodniowo zajęć pozalekcyjnych. Zajęcia szkolne prowadzone są przy wykorzystaniu pomocy interaktywnych. Zdecydowaną większość nauczycieli stanowią nauczyciele dyplomowani – prawie 66% etatów. Wyniki osiągane przez uczniów z terenu gminy Klonowa są generalnie słabsze niż średnio w powiecie sieradzkim. W przypadku języka polskiego zauważalne jest również pogorszenie wyników w latach 2019-2021, natomiast w przypadku matematyki i języka angielskiego występuje poprawa.

Działalność kulturalną w gminie prowadzi Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Klonowej z filią w Kuźnicy Błońskiej. Budynek Gminnego Ośrodka Kultury przechodzi remont, co pozwoli m.in. dostosować go do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Regularnie organizowane są zajęcia taneczne, teatralne, emisji głosu dla solistów oraz nauka gry na instrumentach. Ponadto w Ośrodku odbywają się ćwiczenia kapeli biesiadnej PAKA KLONOWIAKA oraz Młodzieżowego Zespołu Wokalno-Instrumentalnego. Pracownicy Ośrodka opiekują się Zespołem Rockowym z Klonowej. Poziom spadku liczby czytelników korzystających z Gminnej Biblioteki Publicznej jest wyższy w gminie Klonowa niż w województwie łódzkim (22,5% wobec 16,3%), ale niższy niż w powiecie sieradzkim (23,2%). Liczba wypożyczeń w przeliczeniu na 1 czytelnika spadła z 17,3 do 12,1 (dla porównania: w województwie z 20,4 do 17,5, a w powiecie z 22,2 do 20,3). Instytucje kultury z terenu gminy organizują jednodniowe imprezy tematyczne o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym, gromadzące nawet kilkuset uczestników. Za największą należy uznać Klonowe Święto organizowane przez Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Klonowa i Urząd Gminy, w którym uczestniczy nawet 600 osób.

Działania z zakresu rozwoju kultury fizycznej i sportu obejmują m.in: dodatkowe zajęcia z wychowania fizycznego, udostępnianie sali gimnastycznej przy Zespole Szkół na potrzeby zorganizowanych grup, organizację zawodów sportowych, organizację zajęć na kompleksie Orlik w Klonowej przez animatora, a także promowanie grup młodzieży chcących uprawiać sport.

W gminie Klonowa do Krajowego Rejestru Sądowego wpisane są: Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Klonowa oraz 6 Ochotniczych Straży Pożarnych. Ponadto działa: 5 Kół Gospodyń Wiejskich wpisanych do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich (Owieczki, „LELIWIANKI”, „Kuźniczanki”, Kuźnica Błońska, Wrony) oraz niezarejestrowane koła z Klonowej i Lipicza. Gmina współpracuje z Uczniowskim Klubem Sportowym (UKS) przy Zespole Szkół w Klonowej, Szkolnymi Związkami Sportowymi (SZS), Ludowymi Zespołami Sportowymi (LZS) i grupami nieformalnymi.

Realizacji aktywności społecznych mieszkańców służą świetlice wiejskie zlokalizowane w 7 wsiach. Tylko w przypadku jednej z nich stan techniczny można określić jako dostateczny, w pozostałych przypadkach zaś jako dobry.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, • gęsta sieć sprawnie działających jednostek OSP, • poprawa poziomu wykrywalności przestępstw, • spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej, • dość dobry dostęp do opieki medycznej, • dobrze wyposażone placówki edukacyjne, • zadowalający stan zaplecza kulturalnego oraz obiektów służących integracji społecznej, • organizacja imprez kulturalnych i rozrywkowych, • wsparcie dla aktywnych mieszkańców, działających w różnych dziedzinach (sport, muzyka), • aktywni mieszkańcy działający w organizacjach i grupach nieformalnych.	• niekorzystne trendy demograficzne (wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym), • duże rozproszenie (mała gęstość zaludnienia) generujące problem z zapewnieniem równomiernego dostępu do usług publicznych, • występujący problem ubóstwa oraz nieradzenie sobie rodzin z problemem długotrwałej lub ciężkiej choroby, • rosnący poziom przestępczości kryminalnej, • brak miejsc opieki i oferty dla osób starszych, • nieurozmaicona oferta kulturalna, • nieco niższe niż średnio w powiecie wyniki egzaminów ósmoklasisty, • brak miejsc opieki dla dzieci do lat 3.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• napływ nowych mieszkańców, • aktywność i wsparcie merytoryczne dla aktywnych mieszkańców, • aktywność lokalnych władz w pozyskiwaniu środków na realizację działań społecznych, • rozbudowa bazy i poszerzenie oferty skierowanej do mieszkańców, zwłaszcza poza największą miejscowością gminy.	• odpływ mieszkańców do innych gmin, • ubożenie społeczeństwa, • niekorzystne zmiany w obowiązującym prawie (oświata, pomoc społeczna, polityka rynku pracy), • spadek zaangażowania mieszkańców w działania integracyjne i sprawy gminy, • starzenie się społeczeństwa.

Podsumowanie diagnozy w obszarze gospodarczym

Pod względem poziomu bezrobocia na tle powiatu sieradzkiego gmina Klonowa wyróżnia się bardzo pozytywnie - zmniejszyło się ono o 41,7%, co stanowi największy pod względem wielkości spadek wśród gmin powiatu. Gmina ma najniższy udział bezrobotnych w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym. Między 2016 a 2020 r. udało się zmniejszyć bezrobocie wśród kobiet do poziomu poniżej 50%. Ponadto zmniejszeniu uległ udział osób, które zarejestrowały się jako bezrobotne rok po ukończeniu nauki oraz długotrwale bezrobotnych.

Gmina Klonowa prezentuje się na tle innych samorządów powiatu bardzo pozytywnie również pod względem poziomu wzrostu liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych - na jej terenie jest najwyższy i ponad dwukrotnie wyższy niż średnia dla powiatu. Prawie 95% tych podmiotów to małe przedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób. Nie działa w gminie żadna firma o zatrudnieniu powyżej 250 pracowników, a jedna należy do grupy zatrudniającej 50-249 osób. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Klonowa działa w branży budownictwa, przetwórstwa przemysłowego i handlu. Dość znaczący udział w systemie gospodarczym gminy mają także: rolnictwo, leśnictwo oraz transport i gospodarka magazynowa.

Gmina Klonowa pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej została sklasyfikowana na 36. miejscu wśród wszystkich gmin byłego województwa sieradzkiego (na 41 gmin wchodzących w skład tego województwa). Wynika to głównie z jakości gleb, gdyż dominują te o V i VI klasie bonitacyjnej (odpowiednio 54% i 24,3% całej powierzchni ornej). Najlepsze gleby występują w centralnej części gminy (Górka Klonowska, Klonowa) i w okolicy miejscowości Uników Kapitulny. Są to gleby III i IV klasy, które w sumie zajmują 21,7% użytków rolnych. W 2020 r. w gminie Klonowa funkcjonowało 1200 gospodarstw rolnych, wśród których przeważały najmniejsze gospodarstwa, o powierzchni do 5 ha (57,2% ogółu). W produkcji rolnej dominują zboża i kukurydza, a w przypadku hodowli – bydło mleczne i mięsne.

Na terenie gminy występują złoża naturalne piasków i żwirów, których eksploatacja odbywa się głównie na potrzeby rynku lokalnego.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• położenie w pobliżu dróg: S8, DK74, DK45, DW 482, • bliskość miast powiatowych: Sieradz, Wieluń, Wieruszów, Kępno, Zduńska Wola, Łask, • spadek bezrobocia, w tym wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy,	• rozdrobnione rolnictwo, • nieznaczna liczba dużych podmiotów gospodarczych, • brak terenów gminnych, które można wykorzystać pod inwestycje, • brak dróg ponadlokalnych biegnących przez teren gminy.

• wzrost poziomu aktywności gospodarczej, • dość dobre warunki do prowadzenia działalności rolniczej, • warunki naturalne dogodne do rozwoju turystyki rowerowej.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wsparcie rozwoju MMŚP funduszami pomocowymi, • współpraca z sąsiednimi samorządami, organizacjami pozarządowymi i związkami międzygminnymi, • opracowanie systemu ulg dla powstających podmiotów gospodarczych zatrudniających pracowników z terenu gminy, • nowa perspektywa finansowa 2021-2027 umożliwiająca wsparcie dla działalności gospodarczej.	• ograniczone środki zewnętrzne – niekorzystne zapisy dotyczące podziału środków funduszy UE, • rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej, • niekorzystne przepisy prawa i polityka podatkowa utrudniająca rozwój działalności gospodarczej, • brak wypracowanych skutecznych narzędzi wsparcia w przypadku utrzymujących się skutków pandemii COVID-19, • spowolnienie gospodarcze, kryzys finansowy, • niekorzystne zjawiska pogodowe, które mogą przyczyniać się do niszczenia upraw.

Podsumowanie diagnozy w obszarze przestrzennym

Gmina Klonowa znajduje się w obrębie Wysoczyzny Kaliskiej i Wysoczyzny Turecko-Złoczewskiej. Różnica wysokości dochodzi do 50 m, jednak znacząca część obszaru gminy ma charakter płaskiej równiny. Niewielkie wzniesienia występują w Klonowej i Górcie Klonowskiej.

Gmina leży w zlewni Proсны, a na jej terenie zlokalizowane są Struga Kraszewicka, Łużyca, Klonówka i Ł-15, będące dopływami Proсны. W Owieczkach, Klonowej, okolicach Kuźnicy Błońskiej i Kuźnicy Zagrzebskiej występują stawy.

Sieć drogową gminy Klonowa tworzą drogi powiatowe (6 odcinków) oraz gminne. W niewielkiej odległości od granic gminy biegnie trasa ekspresowa S8 z dwoma pobliskimi węzłami – Walichnowy i Złoczew. Długość dróg gminnych na koniec 2020 r. wyniosła 38,261 km, z czego 65,7% to drogi o nawierzchni twardej ulepszonej bitumicznej, 10,9% z nawierzchnią gruntową naturalną, a 23,4% - z nawierzchnią gruntową wzmocnioną żwirem lub żużlem. Uzupełnienie infrastruktury drogowej stanowią chodniki i parkingi. Chodniki zlokalizowane są w Klonowej wzdłuż ulic: Zachodnia, Złoczewska, Czajkowska i ks. Dalaka. Parkingi umiejscowione są w Klonowej przy Urzędzie Gminy i kościele parafialnym, a także przy sklepach. Ponadto występują trzy odcinki ścieżek rowerowych o charakterze rekreacyjnym.

Na terenie gminy Klonowa nie ma kanalizacji ani zbiorczej oczyszczalni ścieków. Gospodarka ściekowa opiera się na oczyszczalniach przydomowych i odbieraniu ścieków z szamb i wywozie do oczyszczalni. Z kolei długość sieci wodociągowej wynosi ok. 90 km

i korzysta z niej 810 odbiorców (dostępu nie ma 20 gospodarstw domowych). Stacja uzdatniania wody znajduje się we wsi Owieczki. Ubytki wody na sieci wynoszą 20% - 30%.

Nie ma dostępu do gazu sieciowego.

W gminie prowadzi się selektywną zbiórkę odpadów. Mieszkańcy mogą korzystać z Punktu Selektywnej Zbiórki Opadów Komunalnych w Klonowej. W 2020 r. osiągnięto ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji na poziomie 9,82%, a recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła - na poziomie 50,01%.

W zasobie gminy w 2020 r. znajdowało się 14 mieszkań komunalnych i 2 mieszkania socjalne w: Klonowej, Górcie Klonowskiej, Kuźnicy Błońskiej i Lipiczu. Gmina dysponuje lokalami użytkowymi w Klonowej i Kuźnicy Zagrzebskiej.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy Klonowa są źródła komunalno-bytowe: kotłownie lokalne, indywidualne paleniska domowe, emitory z zakładów użyteczności publicznej. Z tego względu okresowe pogorszenie jakości powietrza następuje zazwyczaj w okresach zimowych na terenach o większym zagęszczeniu zabudowy (np. w Klonowej) i jest spowodowane spalaniem paliw stałych. Najbliższa stacja pomiarowa znajduje się w Sieradzu. W 2018 r. wykazano na niej przekroczenia poziomu dopuszczalnego średniodobowego stężenia pyłu PM10 oraz benzo(a)pirenu.

Do bardziej wartościowych elementów przyrodniczych w gminie należą: 3 duże kompleksy leśne, a także tereny bagienne i podmokłe. Ponadto w obrębie gminy zlokalizowane są następujące obszary cenne przyrodniczo, podlegające ochronie prawnej:

1. Brąszewicki Obszar Chronionego Krajobrazu, zajmujący 4489 ha w obrębie gminy i obejmujący prawie 32% lasów na jej terenie.
2. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Proсны, przylegający do granicy gminy (styk gmin: Klonowa, Galewice i Lututów).
3. Pomniki przyrody: lipa szerokolistna, sosna czarna, grupa 3 klonów zwyczajnych, dąb szypułkowy w parku w Górcie Klonowskiej, dąb szypułkowy w Kuźnicy.
4. Użytki ekologiczne: bagna w Leśnictwie Grzyb i bagno w Leśnictwie Klonowa.

Obiekty zabytkowe w obrębie gminy zlokalizowane są w 2 miejscowościach: Górcie Klonowskiej (dwór, park dworski, pozostałość zespołu folwarcznego, spichlerz) i Klonowej (kościół parafialny, cmentarz przykościelny, wiatrak).

Infrastruktura turystyczna nie jest bardzo rozwinięta. Turyści mogą korzystać z oferty 2 gospodarstw agroturystycznych - w Górcie Klonowskiej Kolonii i Larach. Przez teren gminy biegną 3 tematyczne ścieżki rowerowe: ścieżka „Stare Dęby” (przez największe kompleksy leśne), odcinek powiatowej trasy rowerowej, „Sieradzka Eska” oraz „Powstańcy styczniowi”.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• prawie pełne zwodociągowanie gminy, • własne ujęcia wody pitnej, • gęsta sieć dróg gminnych i powiatowych, • trasy rowerowe o charakterze rekreacyjnym, • zróżnicowanie przyrodniczo - krajobrazowe (grunty orne, kompleksy leśne), • walory kulturowe gminy, • brak źródeł emisji gazów przemysłowych, • dobrze rozwinięty system segregacji odpadów.	• brak kanalizacji, • brak dostępu do sieci gazowej, • niewykorzystane walory rekreacyjno-wypoczynkowe, • małe zastosowanie odnawialnych źródeł energii (pompy ciepła, fotowoltaika, kolektory słoneczne, itp.), • wysoka emisja pyłów pochodząca z domowych kotłowni.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wykorzystanie istniejących zasobów do rozwoju turystyki pieszej, rowerowej i agroturystyki, • większe wsparcie samorządów w realizacji inwestycji prośrodowiskowych, • wdrażanie założeń przypisanych obszarowi zielonej-gospodarki wskazanej w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, • ułatwienie dostępu do środków na inwestycje związane z OZE.	• ograniczone środki na działania w zakresie infrastruktury, w tym na podejmowanie projektów z udziałem środków pochodzących z Unii Europejskiej, • gwałtowne, nagłe zjawiska pogodowe (lokalne podtopienia, susza, deszcze nawalne i wichury).

II. KIERUNKI ROZWOJU GMINY

II.1. Kluczowe założenia polityki rozwoju lokalnego gminy Klonowa

Efekt prac diagnostycznych stanowi podstawę dla opracowania części programowej Strategii, która zawiera kluczowe założenia polityki rozwoju gminy Klonowa. Struktura Strategii obejmuje następujące elementy:

- cele strategiczne w obszarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym,
- kierunki działań planowanych do podjęcia dla osiągnięcia celów strategicznych.

Odniesienie celów strategicznych do trzech obszarów (społeczny, gospodarczy i przestrzenny) wynika wprost z ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Aby spełnić jej wymogi, taki układ zastosowano w niniejszym dokumencie. Należy jednak pamiętać, że wszystkie te obszary się wzajemnie przenikają, stąd pewne proponowane w ramach kierunków rozwoju działania zostały powtórzone.

WYMIAR SPOŁECZNY

CEL STRATEGICZNY: Wysoki poziom kapitału ludzkiego, usług publicznych i bezpieczeństwa w gminie

Podstawowym czynnikiem rozwoju gminy jest jej kapitał wewnętrzny, czyli mieszkańcy. Rozwój lokalny ma zapewnić lepsze warunki funkcjonowania danej społeczności, ale jednocześnie musi bazować na jej wewnętrznych, społecznych uwarunkowaniach i odpowiednio oddziaływać na nie. Dlatego też myśląc o działaniach prorozwojowych w obrębie wspólnoty samorządowej, należy planować działania ukierunkowane na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie. Tylko aktywni, świadomi i posiadający lokalną tożsamość mieszkańcy mogą poprzez swoją działalność społeczną i gospodarczą aktywnie przyczyniać się do rozwoju gminy. W warunkach gminy Klonowa rozwój kapitału ludzkiego i społecznego musi w pierwszej kolejności dotyczyć grup mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Na przestrzeni ostatnich lat przybywało bowiem mieszkańców właśnie w tych kategoriach wiekowych. W przypadku dzieci i młodzieży ważne jest, by gmina kontynuowała działania związane z rozwojem bazy oświatowej i jej wyposażeniem. Należy skoncentrować wysiłki na podnoszeniu kompetencji uczniów niezbędnych na dalszych etapach nauki oraz pracy, a także powiązać z tym stały proces podnoszenia kwalifikacji kadry pedagogicznej. W obecnych czasach ważne jest aktywne ograniczanie skutków negatywnych

zjawisk związanych z poziomem rozwoju cywilizacji czy pandemią (głównie poprzez podnoszenie dostępności do internetu). Należy aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu i problemom wynikającym z ograniczonych kontaktów społecznych wśród najmłodszych i najstarszych mieszkańców gminy, gdyż są oni najbardziej na nie narażeni. Chodzi tu m.in. o rozwój oferty spędzania wolnego czasu oraz zajęć edukacyjnych i kulturalnych, dzięki którym ich uczestnicy mogliby silniej zintegrować się w środowisku rówieśniczym oraz rozwijać swoje pasje i umiejętności. Równie istotną kwestią pozostaje także ugruntowywanie tożsamości lokalnej i tradycji poprzez atrakcyjne, szczególnie dla młodzieży, formy.

By sprawnie móc realizować powyższe działania niezbędna jest ciągła modernizacja i budowa odpowiedniej infrastruktury, dostępnej również dla osób niepełnosprawnych i pozwalającej na efektywne realizowanie zaplanowanych działań. Bardzo istotną kwestią jest podjęcie działań w celu stworzenia miejsca opieki dla dzieci do lat 3. Taka inwestycja z pewnością ułatwiłaby codzienne życie wielu młodym rodzicom (w tym powrót do pracy matkom), a także stanowiła dodatkowy argument do osiedlenia się na terenie gminy nowych mieszkańców. Należy stworzyć odpowiednie warunki lokalowe i organizacyjne, a także zainicjować powstanie klubu seniora. Wydaje się, że ze względu na małą gęstość zaludnienia i duże rozproszenie przestrzenne poszczególnych miejscowości bardzo istotne z perspektywy rozwoju życia społecznego i poziomu integracji mieszkańców jest utrzymanie w dobrym stanie świetlic wiejskich (w tym sukcesywne ich doposażanie).

Rozwój lokalny wiąże się ponadto z poprawą dostępności oraz jakości świadczenia usług społecznych, które stanowią bazę do aktywności mieszkańców w obszarze społeczno-gospodarczym. Sprzyja temu cyfryzacja usług oraz likwidacja barier dla niepełnosprawnych. Ważną rolę w osiągnięciu pozytywnych zmian społecznych pełnić będzie aktywizacja i włączenie w życie gminy wszystkich grup społecznych. Będzie to realizowane przez kontynuację wsparcia dla najbiedniejszych mieszkańców poprzez skierowanie do nich działań pomocowych o różnym zakresie. Działania tych gmina nie zrealizuje jednak samodzielnie - niezbędna jest współpraca między różnymi jednostkami samorządu terytorialnego. Również w ramach współpracy gminy z innymi podmiotami (OSP, policja, organizacje pozarządowe) należy działać na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego.

Kierunki działań:

- poprawa warunków kształcenia w Zespole Szkół w Klonowej poprzez modernizację budynku i otoczenia, a także doposażenie w pomoce dydaktyczne,
- rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz podnoszenie kwalifikacji nauczycieli,
- rozwój oferty spędzania czasu wolnego oraz infrastruktury czasu wolnego dla młodzieży,

- rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej dla osób starszych,
- realizacja działań służących podtrzymaniu tożsamości lokalnej, w tym tworzenie i dbałość o infrastrukturę ukierunkowaną na nie (jak izba regionalna),
- podjęcie starań na rzecz stworzenia miejsc opieki dla dzieci do lat 3,
- poprawa dostępności do budynków wykorzystywanych na cele publiczne oraz ich modernizacja w celu zwiększenia możliwości korzystania z nich i zmniejszenie kosztów użytkowania,
- stworzenie miejsc opieki i spotkań dla osób starszych, np. w formie klubu seniora, domu dziennego pobytu,
- dbałość o utrzymanie w dobrym stanie i niezbędne wyposażenie świetlic wiejskich,
- remont budynków i lokali komunalnych,
- kontynuacja wsparcia dla najbiedniejszych mieszkańców gminy, w tym przez pomoc żywnościową i usługi asystenckie,
- współpraca z samorządem powiatu oraz Szpitalem Wojewódzkim dot. włączenia mieszkańców gminy do programów badań profilaktycznych,
- unowocześnienie taboru gminnych pojazdów służących do przewozu dzieci i dostosowanie go do przewozów osób z niepełnosprawnościami,
- rozwój e-usług publicznych,
- podnoszenie bezpieczeństwa w gminie poprzez wsparcie jednostek policji oraz straży pożarnej,
- utrzymanie wysokiego poziomu zaangażowania mieszkańców w zapewnienie wspólnego bezpieczeństwa poprzez udzielanie dalszego wsparcia przez gminę dla lokalnych jednostek OSP.

WYMIAR GOSPODARCZY

CEL STRATEGICZNY: Rozwój gminy dzięki silnemu rolnictwu, aktywności gospodarczej i lokalnej turystyce

Gmina Klonowa jest gminą wiejską o charakterze rolniczym. Wśród istniejących gospodarstw rolnych przeważają te niewielkie, o powierzchni do 5 ha. Chociaż pod względem ekonomicznym nie pozwalają one właścicielom na utrzymanie się tylko z prowadzonego gospodarstwa, to jednak ich funkcjonowanie może wpisać się w trend rosnącej popularności żywności ekologicznej, produkowanej na małą skalę. W tym kontekście położenie gminy w pobliżu większych miast powiatowych czy drogi ekspresowej stanowi atut pozwalający na

szybkie dostarczanie produktów do odbiorców. Z tego względu niezbędne jest wspieranie lokalnych producentów w szczególności poprzez działania promocyjne.

Jednocześnie - mimo dominacji rolnictwa - ostatnie 5 lat wskazuje na rosnącą aktywność gospodarczą mieszkańców, przejawiającą się we wzroście liczby zakładanych na terenie gminy firm (miejsce rejestracji). Dominują wśród nich jednoosobowe działalności gospodarcze. Prawdopodobnie częściowo efektem tych procesów jest zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, które miało miejsce w ostatnich latach. Wspomniana wyżej bliskość drogi S8 oraz większych miast (nie tylko powiatowych, ale również Wrocławia czy Łodzi) przyczynia się do zamieszkiwania na terenie gminy i prowadzenia własnej firmy. Gmina powinna zatem wspierać te procesy poprzez tworzenie odpowiednich warunków. Jednocześnie nie należy porzucać prób pozyskania większego inwestora, prowadzącego działalność na większą skalę, nie oddziałującą negatywnie na jakość środowiska w gminie, aby nie przeszkodzić w rozwoju innych atutów gminy (turystyka czy produkcja ekologicznej żywności). W tym celu ważne jest tworzenie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które dadzą pewność zarówno mieszkańcom (co do warunków zamieszkiwania), jak i podmiotom gospodarczym (co do możliwych do wprowadzenia na teren gminy branż gospodarki).

W strategii rozwoju województwa gmina Klonowa została włączona do tzw. obszaru zielonej gospodarki. Oznacza to, że gminę uznano za predestynowaną do rozwoju turystyki. Zważywszy na warunki przyrodniczo-kulturowe może to być turystyka o charakterze lokalnym - raczej krótkoterminowa, skupiająca się na mieszkańcach powiatu sieradzkiego lub powiatów okolicznych. Warto tu zatem postawić na rozwój szlaków turystycznych - rowerowych czy orienteringowych, które istnieją także w okolicy, oraz lepszą ich promocję (w szczególności przy współpracy z innymi podmiotami). Niezbędne będzie rozwijanie infrastruktury, która pozwoli rowerzystom odpocząć czy dokonać drobnych napraw roweru. Charakter wiejski gminy powoduje również, że należy skoncentrować działania na promowaniu gospodarstw agroturystycznych i wspieraniu rozwoju ich oferty (np. prowadzenia warsztatów dla dzieci).

Kierunki działań:

- sporządzanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- wsparcie przedsiębiorczości oraz lokalnego biznesu poprzez tworzenie odpowiednich warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej,
- promocja rolnictwa ekologicznego,
- współpraca z gospodarstwami rolnymi i wspieranie ich merytorycznie poprzez działalność informacyjną,
- promocja i wsparcie szlaków turystycznych biegnących przez gminę,
- rozwój małej infrastruktury turystycznej (zwłaszcza rowerowej),

- promocja gospodarstw agroturystycznych.

WYMIAR PRZESTRZENNY

CEL STRATEGICZNY: Kompleksowy rozwój infrastruktury technicznej przyjaznej środowisku

Rozwój gminy ukierunkowany musi być na utrzymanie wysokiej jakości środowiska naturalnego. Stanowi ono bowiem jej ważny atut oraz nieodłącznie wiąże się z wiejskim charakterem. Z tego względu zaplanowano szereg działań dotyczących rozwoju i polepszenia stanu infrastruktury drogowej, dzięki którym poprawie ulegnie nie tylko komfort podróżowania czy bezpieczeństwo drogowe, ale zmniejszy się poziom emisji zanieczyszczeń i hałasu. Rozwój połączeń komunikacji zbiorowej z kolei może zachęcić część mieszkańców do korzystania z tańszych autobusów zamiast indywidualnych samochodów. Wspieranie inicjatyw zmierzających do wymiany źródeł ciepła na mniej emisyjne i bardziej energooszczędne oraz montaż odnawialnych źródeł energii przełożą się na zmniejszenie emisji gazów i pyłów do atmosfery, poprawiając jakość powietrza oraz zdrowie mieszkańców. Rozwój sieci kanalizacyjnej oraz innych rozwiązań zmniejszających nielegalne zrzuty nieczystości przyczynią się do poprawy jakości wód i gleby. Szerokopasmowy internet pozwoli na rozwijanie nowoczesnych form komunikacji z instytucjami publicznymi, zmniejszając konieczność osobistego załatwiania spraw urzędowych, a więc również przemieszczania się po gminie samochodami. Stworzy warunki do prowadzenia działalności gospodarczej części mieszkańców. Dbłość o urządzenia melioracyjne sprzyjać będzie uporządkowaniu stosunków wodnych i zapobiegać m.in. lokalnym podtopieniom, jednocześnie poprawiając warunki produkcji rolniczej.

W związku z zaplanowanymi w obszarze gospodarczym działaniami związanymi z promocją turystyczną gminy, niezbędne będzie rozwijanie infrastruktury rekreacyjnej oraz małej infrastruktury turystycznej.

Realizacja założeń wymienionych w obszarze społecznym i gospodarczym przy jednoczesnym podnoszeniu jakości infrastruktury technicznej, powinna przełożyć się na zwiększenie zainteresowania gminą jako miejscem do życia. Z tego względu potrzebne będą działania zmierzające do wygospodarowania terenów pod zabudowę mieszkaniową.

Kierunki działań:

- budowa i modernizacja sieci drogowej na terenie gminy, w tym obiektów mostowych i przepustów,
- podjęcie starań na rzecz remontów dróg powiatowych,
- poprawa bezpieczeństwa drogowego przez rozbudowę sieci chodników wzdłuż najbardziej ruchliwych dróg, dróg rowerowych oraz niskoemisyjnego oświetlenia,
- współpraca z samorządem powiatu w zakresie rozwoju połączeń autobusowych na terenie gminy,
- promocja wymiany źródeł ciepła na ekologiczne oraz odnawialnych źródeł energii, wraz z udzielaniem wsparcia doradczego i finansowego,
- budowa sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków,
- promocja przydomowych oczyszczalni ścieków,
- rozwój i modernizacja sieci wodociągowej,
- rozbudowa sieci szerokopasmowego internetu oraz rozwój e-usług publicznych,
- rozwój (poprawa stanu oraz rozbudowa) infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- budowa Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych,
- realizacja działań związanych z likwidacją azbestu i wyrobów azbestowych,
- dbałość o zieleń gminną, w szczególności parki wiejskie,
- odbudowa rowów i urządzeń melioracyjnych,
- podjęcie starań na rzecz zlokalizowania na terenie gminy zbiornika retencyjnego,
- promocja realizowania zielono-niebieskiej infrastruktury oraz stosowania powierzchni przepuszczalnych,
- wygospodarowanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe,
- promocja szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych i konnych),
- budowa infrastruktury towarzyszącej trasom turystycznym,
- współpraca partnerska w celu wykreowania spójnej oferty turystycznej, uwzględniającej walory krajobrazowe i historyczne.

Wdrażanie wyżej wymienionych kierunków działań przyczyni się do osiągnięcia w szczególności następujących efektów:

- stworzenie warunków do zamieszkiwania na terenie gminy rodzin z dziećmi, a także ułatwienie funkcjonowania już zamieszkującym rodzinom,
- wysoka jakość nauczania w gminnych placówkach edukacyjnych,
- wysoki poziom integracji społecznej, ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego,
- stworzenie oferty usług zorientowanych na potrzeby osób starszych,
- poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy,

- rozwój oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży,
- wysoka jakość infrastruktury społecznej,
- podniesienie poziomu bezpieczeństwa,
- rozwój e-usług publicznych,
- poprawa warunków prowadzenia działalności rolniczej i gospodarczej,
- rozwój oferty turystycznej gminy,
- rozwój infrastruktury technicznej, w tym drogowej, wodno-kanalizacyjnej, związanej z gospodarką odpadami,
- poprawa jakości środowiska, w tym powietrza.

II.2. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu lokalnym

W gminie Klonowa nie wyznacza się obszaru strategicznej interwencji.

II.3. Obszar strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym

W Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 (dalej: SRWŁ 2030), przyjętej uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego nr XXXI/414/21 z dnia 6 maja 2021 r., jako obszary strategicznej interwencji w ujęciu regionalnym wpisano:

- obszar zagrożony trwałą marginalizacją (aktywnej integracji) - 25 gmin,
- obszar walorów turystyczno-środowiskowo-rolnych (zielonej gospodarki) - 94 gminy,
- obszar transformacji górniczo-energetycznej (nowej energii) - 35 gmin,
- 4 Miejskie Obszary Funkcjonalne - 77 gmin.

Gmina Klonowa została zaliczona do obszarów aktywnej integracji (dodatkowo jest wśród 18 gmin określonych w ten sposób zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030). Oznacza to, że charakteryzuje ją niska atrakcyjność osadnicza, problemy demograficzne, słaba dostępność komunikacyjna, braki w infrastrukturze komunalnej, niski poziom przedsiębiorczości, bezrobocie i obniżony poziom zamożności mieszkańców. Z tego względu podejmowane działania powinny zmierzać w szczególności do: rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, poprawy dostępności komunikacyjnej, aktywizacji zawodowej i poprawy kwalifikacji mieszkańców, zwiększenia poziomu integracji społecznej, rozwoju infrastruktury technicznej (głównie wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej), a także poprawy dostępu do usług publicznych.

Rys. 1 Obszar aktywnej integracji w województwie łódzkim.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, s. 101.

Gmina Klonowa znalazła się także w grupie 94 gmin stanowiących obszar zielonej gospodarki. Są to gminy, w których dominuje funkcja rolnicza i przyrodnicza, predysponowane do rozwoju turystyki. W gminach położonych w sąsiedztwie obszarów cennych przyrodniczo, w tym chronionych, powinno się tworzyć system rolnictwa zrównoważonego, produkcji żywności wysokiej jakości, w tym ekologicznej. Dywersyfikacja gospodarcza powinna być zapewniana poprzez m.in. rozwój turystyki, rozbudowę szlaków turystycznych i infrastruktury rowerowej, budowę zintegrowanych produktów turystycznych (walory kulturowe, przyrodniczo-krajobrazowe, kultywowanie tradycji). Temu wszystkiemu muszą towarzyszyć działania ukierunkowane na ochronę i poprawę jakości środowiska oraz wzmocnienie odporności obszaru na zmiany klimatyczne.

[illegible]

II.4. Model funkcjonalno-przestrzenny wraz z ustaleniami i zaleceniami dotyczącymi prowadzenia polityki przestrzennej

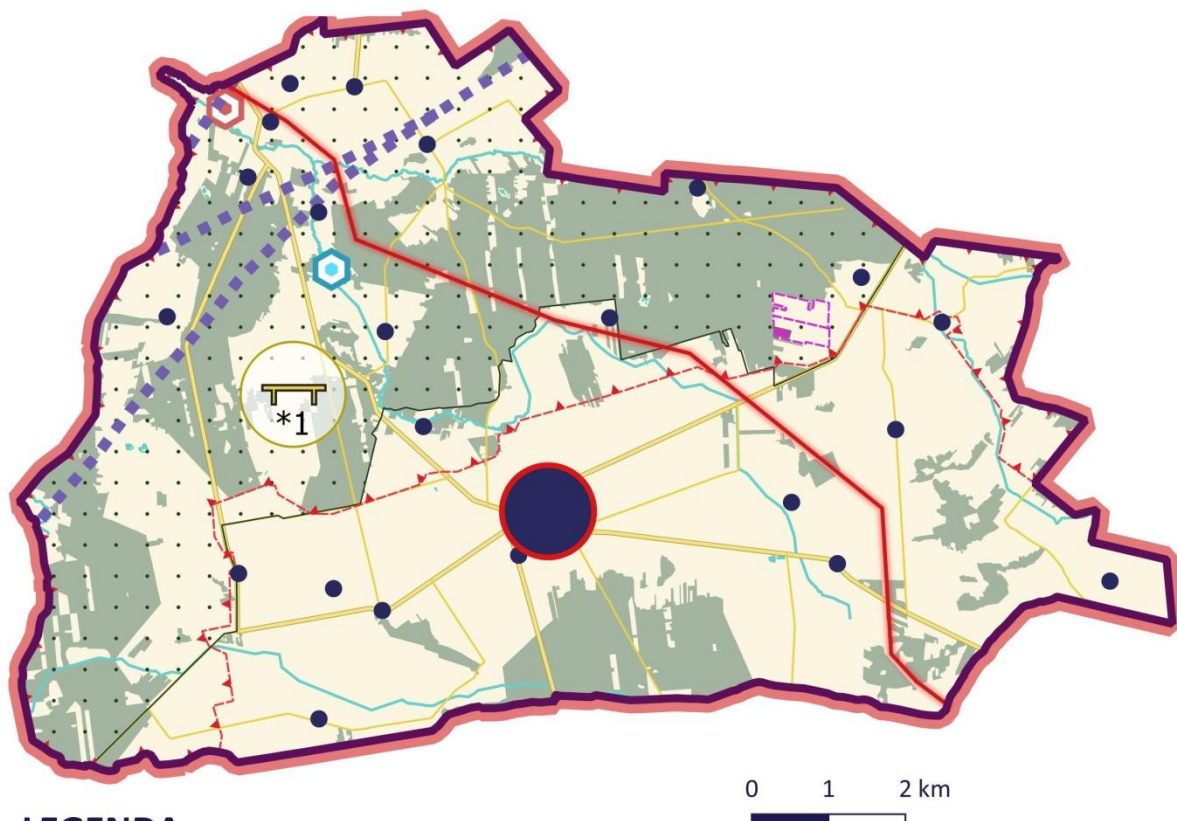
20

Rys. 3 Model przestrzenno-funkcjonalny gminy Klonowa.

GINA
KLONOWA

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

LEGENDA

- ośrodek gminny
- pozostałe miejscowości
- obszar zagrożony trwałą marginalizacją ze względu na koncentrację problemów społecznych
- granica gminy
- OSI "Obszary zagrożone trwałą marginalizacją"

infrastruktura drogowa

- drogi zbiorcze
- drogi lokalne
- obszar chronionego krajobrazu
- korytarze ekologiczne
- tereny leśne
- tereny rolne
- wody powierzchniowe
- obszary górnicze
- granice złóż kopalin
- ciekі wodne

inwestycje wykazane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

- budowa, rozbudowa systemów kanalizacyjnych poza zasięgami aglomeracji w KPOŚK
- warianty przebiegu Kolei Dużych Prędkości w ramach inwestycji CPK
- rozwój systemu elektroenergetycznego (linia 400kV)

inwestycje w planach i programach w zakresie zbiorników retencyjnych

- o priorytetowym znaczeniu
- w II strefie potrzeb rozwoju małej retencji

*1 projekt o charakterze ogólnogminnym, bez wskazanej dokładnej lokalizacji

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klonowa* polityka przestrzenna gminy opiera się na następujących założeniach:

- dążenie do poprawy ładu przestrzennego na drodze sukcesywnego wdrażania opracowań mpzp,
- ochrona i optymalne wykorzystanie istniejącej wartości środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- ochrona i modernizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz realizacja programów dolesień,
- zachowanie terenów otwartych wyłączonych z zabudowy kubaturowej i w miarę możliwości wyłączonych z lokalizacji nadziemnych urządzeń infrastruktury technicznej,
- intensyfikacja rozwoju Klonowej,
- rozwój obszarów rekreacji weekendowej i pobytowej,
- wdrożenie procedur przygotowania obszarów stanowiących potencjalną ofertę gminy dla pozyskania inwestorów realizujących oczekiwane i niezbędne dla rozwoju gminy inwestycyjne przedsięwzięcia,
- tworzenie wewnętrznych, organizacyjnych i programowych podstaw dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego.
- modernizacja układu komunikacji kołowej,
- realizacja ścieżek rowerowych na obrzeżach komunikacji kołowej oraz ścieżek rowerowych rekreacyjnych, łączących atrakcyjne obszary gminy,
- tworzenie organizacyjnych i programowych podstaw dla rozwoju usług działalności gospodarczej.
- dbałość o higienę i estetykę miejsc zamieszkiwania, pracy i wypoczynku.

*Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego*¹ wskazuje na następujące kluczowe cele i kierunki polityki przestrzennej na terenie województwa, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym:

Tab. 1 Cele i kierunki rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego.

Cel szczegółowy	Kierunki rozwoju przestrzennego
I. Region spójny, o zrównoważonym systemie osadniczym	I.1. podniesienie rangi Łodzi do miana metropolii oraz wzmocnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi
	I.2. wzrost znaczenia Łodzi w krajowej i europejskiej sieci osadniczej
	I.3. rozwój atrakcyjnych osadniczo miast pełniących funkcje krajowego, regionalnych, subregionalnych i ponadregionalnych biegunów wzrostu, zapewniających wysoką jakość życia
	I.4. rozwój wysokiej jakości MOF miast powiatowych - regionalnych,

¹ Przyjęty Uchwałą nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie uchwalenia „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi”.

	subregionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu
	I.5. rozwój miast o znaczeniu lokalnym i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
II. Region o wysokiej jakości i dostępności infrastruktury transportowej	II.1. rozwój systemu powiązań drogowych zewnętrznych i wewnętrznych
	II.2. rozwój systemu powiązań kolejowych zewnętrznych i wewnętrznych
	II.3. rozwój systemu powiązań lotniczych i podniesienie konkurencyjności Portu Lotniczego Łódź im. W. Reymonta
	II.4. rozwój multimodalnego transportu pasażerskiego
	II.5. rozwój multimodalnego transportu towarowego i logistyki
III. Region o wysokiej jakości i dostępności infrastruktury technicznej	III.1. rozwój systemu elektroenergetycznego
	III.2. rozwój energetyki wykorzystującej OZE
	III.3. rozwój systemu gazociągów
	III.4. rozwój systemów ciepłowniczych w miastach
	III.5. rozwój systemów wodociągowych
	III.6. rozwój systemów kanalizacyjnych
	III.7. racjonalizacja gospodarki odpadami
	III.8. poprawa efektywności oczyszczania województwa z azbestu
	III.9. rozwój systemów teleinformatycznych
IV. Region o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego	IV.1. racjonalne wykorzystanie powierzchni ziemi
	IV.2. zwiększanie i poprawa jakości zasobów wodnych
	IV.3. poprawa jakości powietrza
	IV.4. kształtowanie zasobów leśnych
	IV.5. zachowanie i wzrost różnorodności biologicznej
	IV.6. zachowanie najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego
	IV.7. przeciwdziałanie zagrożeniom
V. Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym	V.1. zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego
	V.2. zachowanie niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego
VI. Region o wysokiej atrakcyjności turystycznej	VI.1. rozwój różnorodnych form turystyki w obszarach i ośrodkach recepcji turystycznej
	VI.2. rozwój systemu szlaków turystycznych wykorzystujących walory przyrodnicze i zasoby dziedzictwa kulturowego zgodnie z trendami na rynku odbiorców
	VI.3. budowanie rozpoznawalnej marki turystycznej
VII. Region o krajobrazie wysokiej jakości	VII.1. ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu przyrodniczego
	VII.2. ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu kulturowego
	VII.3. kształtowanie ładu przestrzennego w krajobrazie
VIII. Region o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego	VIII.1. zabezpieczenie infrastruktury obronnej na obszarze województwa
	VIII.2. zapewnienie możliwości prowadzenia działań z zakresu bezpieczeństwa publicznego, w tym obronnych i ratowniczych

IX. Region efektywnie wykorzystujący endogeniczny potencjał rozwojowy na rzecz zrównoważonego rozwoju przestrzennego (dotyczy obszarów funkcjonalnych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, s. 180.

W obrębie gminy Klonowa wyodrębniono 4 jednolite części wód powierzchniowych i 2 jednolite części wód podziemnych. W obecnie obowiązującej I aktualizacji Planu zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry dwie jednolite części wód powierzchniowych (Struga Węglewska i Oleśnica do Pysznej) są w złym stanie, ale tylko Struga Węglewska zagrożona jest nieosiągnięciem celu środowiskowego i wskazano dla niej odstępstwo od osiągnięcia celu środowiskowego ze względu na brak możliwości technicznych. Pozostałe występujące na terenie gminy Klonowa jcwp cechują się dobrym stanem wód i nie zagraża im nieosiągnięcie celów środowiskowych. Jednolite części wód powierzchniowych w obu wersjach Planu znajdują się w dobrym stanie zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym, niezagrożona jest możliwość osiągnięcia celów środowiskowych, a co za tym idzie – nie wyznaczono dla nich żadnych odstępstw. Sytuacja jednolitych części wód z terenu gminy Klonowa w II aktualizacji Planu (po zakończeniu konsultacji społecznych II aktualizacji) przedstawia się następująco:

Tab. 2 JCWP na terenie gminy Klonowa.

Jednolite części wód	Stan aktualny	Cel środowiskowy	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
JCWP			
RW60001018187 - Oleśnica do Pysznej	zły stan wód: umiarkowany stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego	umiarkowany stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego lub dobry	zagrożona
RW600017184329 - Struga Węglewska			
RW600010184389 - Łużyca	zły stan wód: słaby stan ekologiczny, stan chemiczny poniżej dobrego		
RW600015184369 - Struga Kraszewicka	zły stan wód: umiarkowany stan ekologiczny, brak oceny stanu chemicznego		
JCWPd			
GW600081	dobry stan chemiczny i ilościowy	dobry stan chemiczny i ilościowy	niezagrożona
GW600082			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (II aktualizacja).

W II aktualizacji *Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry* zaplanowano na terenie gminy Klonowa realizację następujących zadań kierunkowych:

- uporządkowanie i poprawę infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami (dla RW60001018187),
- analizy techniczno-ekonomiczne gospodarowania ściekami w obszarze gminy poza aglomeracjami (dla RW60001018187),
- działania renaturyzacyjne - analiza sposobu prowadzenia działań restytucyjnych z uwzględnieniem zachowania funkcji cieku oraz realizacja działań restytucyjnych na podstawie przeprowadzonej analizy do 2027 r. (dla RW600015184369).

W aktualizacji *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry* nie przewidziano żadnych działań do realizacji na terenie gminy Klonowa.

Plan utrzymania wód w regionie wodnym Warty przewiduje szereg działań na jednolitych częściach wód powierzchniowych w obrębie gminy Klonowa:

Tab. 3 Działania planowane w obrębie JCWP występujących na terenie gminy Klonowa.

JCWP	Planowane działania	Uzasadnienie
RW60001018187 - Oleśnica do Pysznej	lokalne usuwanie namułu, naprawa umocnień, usuwanie zatorów i zakrzaceń	zapewnienie właściwego działania urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, ochrona przed powodzią, zapewnienie warunków korzystania z wód
RW600017184329 - Struga Węglewska	usuwanie zakrzaceń i drzew, zatorów i namułu, bieżąca konserwacja i utrzymanie celem zachowania dobrego stanu budowli regulacyjnych	swobodny spływ wód i lodów, zapewnienie dobrego stanu ubezpieczeń, budowli regulacyjnych oraz urządzeń wodnych, zabezpieczenie przed rozmyciem skarp i zamulaniem rzeki oraz wylotów drenarskich
RW600010184389 - Łużyca	usuwanie zatorów, krzaków i powalonych drzew, wykaszanie skarp i dna	swobodny przepływ wód i lodu, zapewnienie swobodnego odpływu wód z urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, co zapobiegnie stagnacji i podtapianiu użytków rolnych
RW600015184369 - Struga Kraszewicka	utrzymanie stanu dna i skarp cieku oraz budowli hydrotechnicznych	swobodny przepływ wód i lodu, zapewnienie swobodnego odpływu wód z urządzeń melioracji wodnych szczegółowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Planu utrzymania wód w regionie wodnym Warty*.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego oraz mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego nie wskazują na możliwość wystąpienia powodzi na terenie gminy.

W *Planie przeciwdziałania skutkom suszy*, przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r., wskazano, że – w ujęciu dorzeczy - najwyższe zagrożenie występowania silnych deficytów opadu (susza atmosferyczna) występuje na obszarze m.in. na styku województwa łódzkiego i wielkopolskiego, gdzie dominuje najwyższa klasa zagrożenia o wartości KBW mniejszej niż -150 mm². Teren gminy znajduje się na obszarze o zagrożeniu suszą rolniczą w stopniu ekstremalnym. Zagrożenie suszą hydrologiczną ma charakter umiarkowany. Do Planu wpisano inwestycję zgłoszoną przez Marszałka Województwa Łódzkiego do realizacji na terenie gminy Klonowa, polegającą na budowie i modernizacji zbiornika retencyjnego Klonowa na rzece Łużycy o powierzchni ok. 14 ha i retencji na poziomie 0,196 mln m³. Natomiast generalnie dla jednostek samorządu terytorialnego wskazuje następujący katalog działań:

- wdrożenie metod technicznych i nietechnicznych spowalniających odpływ wód z terenów rolniczych,
- opracowanie analizy potrzeb i możliwości zwiększenia retencji na gruntach leśnych oraz przyjęcie do realizacji wskazanych w analizie możliwych rozwiązań,
- zintegrowane zarządzanie wodami opadowymi w oparciu o techniki zagospodarowania opadu w miejscu jego wystąpienia,
- budowa obiektów hydrotechnicznych, a tym samym umożliwienie kontroli obiegu wody za pomocą sztucznych zbiorników wodnych lub ziemnych stawów wyłącznie na obszarach, na których nie jest możliwe zastosowanie działań korzystniejszych z punktu widzenia ochrony środowiska,
- uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego szczebla gminnego,
- tworzenie wraz z wymaganą infrastrukturą alternatywnych ujęć wód lub ich modernizacja na cele zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z wykorzystaniem wód podziemnych,
- stworzenie procedur w zakresie zapewnienia zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi w przypadku, gdy dotrzymanie ciągłości usług i odpowiednich parametrów dostarczanej przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne nie jest możliwe lub doznaje ograniczeń w związku z występowaniem zjawiska suszy hydrologicznej lub hydrogeologicznej.

² *Plan przeciwdziałania skutkom suszy*, s. 24.

III. WDRAŻANIE STRATEGII

III.1. Procedury wdrażania, monitoringu, ewaluacji, aktualizacji Strategii

Strategia Rozwoju Gminy to dokument, wyznaczający podstawowe cele oraz służące ich osiągnięciu kierunki działań. Za ich osiągnięcie odpowiada w pierwszej kolejności gmina, a także jej jednostki organizacyjne. Jednocześnie niezwykle ważną kwestią jest dążenie do włączenia w ten proces także innych, niezwiązanych bezpośrednio ze strukturą organizacyjną gminy, podmiotów. W związku z tym dla zapewnienia niezbędnej koordynacji i efektywności całego procesowi niezbędne jest wypracowanie procedury wdrażania i monitoringu Strategii. Dzięki temu możliwy stanie się podział kompetencji pomiędzy poszczególne podmioty zaangażowane w realizację jej zapisów oraz stworzenie systemu wymiany informacji i wprowadzania korekt. Jednocześnie należy zastrzec, że gmina nie ma możliwości wydawania konkretnych dyspozycji określających sposób postępowania wszystkim zaangażowanym podmiotom. Prowadzenie całego procesu w dużej mierze zależeć będzie od poziomu zaangażowania i koordynacji działań pomiędzy wszystkimi stronami.

Rys. 4 System zarządzania wdrażaniem Strategii Rozwoju Gminy.

SEKTOR PUBLICZNY			
WÓJT	RADA GMINY	PODMIOT ZARZĄDZAJĄCY PROCESEM WDRAŻANIA	KOMÓRKI MERYTORYCZNE I JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE
• stymulowanie i koordynacja działań, • integrowanie zasobów	• podejmowanie decyzji o charakterze strategicznym, wpływających na realizację strategii, • udział w ewaluacji strategii	• koordynacja działań, • tworzenie partnerstw na rzecz realizacji strategii, • poszukiwanie źródeł finansowania, • monitoring, ewaluacja, • promocja	• realizacja strategii, • udział w monitoringu i ewaluacji (dostarczanie danych)
SEKTOR BIZNESOWY		SEKTOR SPOŁECZNY	
PRZEDSIĘBIORCY, KLUCZOWI PRACODAWCY		MIESZKAŃCY, ORGANIZACJE POZARZĄDOWE, GRUPY NIEFORMALNE, LIDERZY SPOŁECZNI I OSOBY PUBLICZNE, REPREZENTANCI MŁODZIEŻY	
• realizacja strategii,			

- udział w monitoringu i ewaluacji (dostarczanie danych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategia rozwoju gminy. Podręcznik praktyczny, s. 99.

Realizacja Strategii opierać się będzie na zasadach partycypacji i partnerstwa, otwartości, aktywności, transparentności, elastyczności, efektywności, konsekwencji. Instytucją wdrażającą Strategię rozwoju będzie Wójt Gminy Klonowa. Wdrażanie realizowane będzie przez komórki merytoryczne Urzędu Gminy, gminne jednostki organizacyjne oraz inne podmioty prowadzące działalność na terenie gminy.

Okresowa ocena stopnia realizacji prowadzona będzie m.in. w oparciu o zestaw wskaźników wyznaczonych dla każdego celu strategicznego na bazie następujących źródeł informacji:

- statystyka publiczna – Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Lokalnych),
- dane Urzędu Gminy, komórek organizacyjnych i jednostek organizacyjnych,
- statystyka prowadzona przez podmioty prywatne, pozarządowe, samorząd powiatowy, samorząd regionalny i administrację rządową dot. działań zbieżnych merytorycznie z badanym celem strategicznym,
- wszelkie pozostałe publikowane i niepublikowane źródła, w tym internetowe, które dotyczyć będą spraw gminnych oraz lokalnej społeczności.

W poniższej tabeli znajduje się zestawienie wskaźników, które będą analizowane w ramach monitoringu stopnia realizacji Strategii:

Tab. 4 Wskaźniki monitorowania Strategii.

Kierunek działań	Wskaźniki produktu
WYMIAR SPOŁECZNY	
Cel strategiczny Wysoki poziom kapitału ludzkiego, usług publicznych i bezpieczeństwa w gminie	
• liczba uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych w placówkach oświatowych (os.), • liczba szkoleń i innych form poprawy kompetencji wśród nauczycieli (szt.), • liczba organizowanych wydarzeń sportowych/kulturalnych (szt.), • liczba uczestników wydarzeń organizowanych przez gminne instytucje (os.), • liczba seniorów, korzystających z oferty instytucji gminnych lub realizowanych w formie zadań publicznych (os.), • liczba wyremontowanych/doposażonych świetlic wiejskich (szt.), • liczba budynków, które dostosowano do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (szt.), • liczba osób w trudnej sytuacji życiowej, którym udzielono wsparcia (os.), • liczba rodzin, którym udzielono wsparcia (szt.), • liczba wyremontowanych lokali komunalnych (szt.), • liczba wspartych jednostek OSP (szt.)	
WYMIAR GOSPODARCZY	
Cel strategiczny Rozwój gminy dzięki silnemu rolnictwu, aktywności gospodarczej	

i lokalnej turystyce
• liczba nowych/zaktualizowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (szt.), • liczba wspartych podmiotów gospodarczych i gospodarstw rolnych (szt.) • powierzchnia zagospodarowana na rzecz rozwoju turystyki aktywnej oraz sportu i rekreacji (ha)
WYMIAR PRZESTRZENNY
Cel strategiczny Kompleksowy rozwój infrastruktury technicznej przyjaznej środowisku • długość zmodernizowanych/przebudowanych dróg (km), • liczba nowych/wymienionych punktów świetlnych (szt.), • długość nowych/przebudowanych chodników (km), • długość nowej sieci kanalizacyjnej (m), • długość nowej/zmodernizowanej sieci wodociągowej (m), • liczba podjętych działań edukacyjnych i doradztwa w zakresie ochrony środowiska (szt.) • powierzchnia zagospodarowana na rzecz rozwoju turystyki aktywnej, sportu i rekreacji (ha)

Źródło: opracowanie własne.

Wdrożeniu Strategii służyć będą dokumenty wykonawcze, których przygotowanie przez jednostki samorządu terytorialnego już teraz regulują różne akty prawne (fakultatywne i obligatoryjne). Poniżej przedstawiono zestawienie różnych dokumentów, które mogą wpływać na realizację poszczególnych celów Strategii i mogą (lecz nie muszą) zostać opracowane w ramach jej realizacji, w tym zaktualizowane w okresie obowiązywania Strategii:

- strategia rozwiązywania problemów społecznych,
- roczne gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- roczne programy współpracy Gminy Klonowa z organizacjami pozarządowymi oraz z podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa,
- wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Klonowa,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (w tym aktualizowane),
- wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych,
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej,
- Program Ochrony Środowiska.

Z realizacji Strategii sporządzane będą raporty. Wyniki analizy stanowiąc będą element Raportu o stanie gminy, zatem będą przygotowywane i procedowane zgodnie z trybem przyjętym dla tego rodzaju raportu.

Strategia Rozwoju Gminy będzie podlegała aktualizacji, jeżeli wymagać tego będzie sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy będzie to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa.

Dla niniejszego dokumentu została przeprowadzona ewaluacja ex-ante, która pozwoliła ustalić, czy określone cele strategiczne i kierunki działań pozwolą na eliminację bądź ograniczenie zdiagnozowanych problemów. Do końca III. kwartału 2026 r. zostanie opracowana ewaluacja on-going, oceniająca stopień skuteczności i efektywności realizacji zapisów Strategii. Opierać się ona będzie na analizie rocznych raportów, a także wskaźników wykorzystanych w opracowanej Diagnozie strategicznej gminy:

Tab. 5 Wskaźniki służące do ewaluacji strategii rozwoju gminy.

Wskaźnik	Oczekiwana zmiana
udział osób w wieku przedprodukcyjnym	↑
zmiana liczby mieszkańców	↑
udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym	↓
zmiana liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON	↑
poziom przestępczości	↓
liczba osób korzystających z pomocy społecznej	↓
wyniki egzaminu ósmoklasisty	↑
liczba aktywnych organizacji pozarządowych lub grup mieszkańców	↑
długość sieci kanalizacyjnej/liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	↑

Źródło: opracowanie własne.

Po zakończeniu obowiązywania Strategii (czyli po 2030 r.) powinna zostać przygotowana także ewaluacja oceniająca całość procesu, stanowiąca podstawę dla przygotowania kolejnej Strategii.

III.2. Ramy finansowe realizacji Strategii

Wdrożenie zapisów niniejszego dokumentu wymaga pozyskania ogromnych środków zewnętrznych, bowiem znacznie przewyższają one możliwości budżetu gminy. Ze względu na fakt, iż Strategia opiera się na kierunkach działań, a więc w dość ogólny sposób określa niezbędne do realizacji zadania, trudno szczegółowo określić koszty jej realizacji. Opierając się na najpilniejszych potrzebach, które mają zostać zaspokojone poprzez realizację działań wprowadzonych do Wieloletniej Prognozy Finansowej, tylko w latach 2021-2024 wydatki gminy osiągną poziom 64 407 026,40 zł:

- 2021 r. - 16 054 567,40 zł,
- 2022 r. - 16 317 459,00 zł,
- 2023 r. - 15 880 000,00 zł,

- 2024 r. - 16 155 000,00 zł³.

Na etapie przygotowania części strategicznej dokumentu posiłkowano się ponadto fiskalami projektów strategicznych. Radni, sołtysi i mieszkańcy składali swoje propozycje najpilniejszych z punktu widzenia rozwoju gminy zadań. Koszt zgłoszonych działań, dla których podjęto się próby szacowania, wyniósł ok. 16 mln zł.

Realizacja Strategii Rozwoju oparta będzie o środki finansowe pochodzące z różnych źródeł. Dla prowadzenia skutecznej i efektywnej interwencji publicznej będą wykorzystywane wszystkie dostępne środki finansowe, pochodzące m.in. z następujących źródeł:

- środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego, w tym regionalne, powiatowe oraz środki własne gminy,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych,
- fundusze europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym),
- inne fundusze, jak np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki sektora prywatnego, w tym formuła partnerstwa publiczno-prywatnego oraz fundusze sektora pozarządowego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych.

Szczegółowe określenie ram finansowych na realizację Strategii nie jest możliwe również ze względu na szeroki zakres tematyczny, brak długookresowych źródeł finansowania, konkursowy charakter większości programów pomocowych, niedomknięty jeszcze etap powstawania dokumentów programowych na lata 2021–2027, a także ogólne zapisy Strategii, pozwalające na dostosowywanie konkretnych przedsięwzięć do najbardziej bieżących potrzeb i preferowanych sposobów ich realizowania. Ponadto wysokość środków przeznaczonych na realizację Strategii będzie zależała od stopnia zaangażowania różnych podmiotów – partnerów realizacji Strategii.

Określenie wysokości środków potrzebnych do realizacji zadań (zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków) będzie w większym stopniu możliwe na etapie opracowywania

³ Na podstawie Uchwały nr XXVIII/133/2021 Rady Gminy w Klonowej z dnia 5 lutego 2021 roku w sprawie zmian w obrębie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Klonowa na lata 2021-2024.

projektów uszczegóławiających założenia Strategii. Zakłada się również, iż cele i kierunki działań określone w Strategii, będą wyznaczały kierunki finansowania polityki gminy i będą uwzględniane przy konstruowaniu budżetu gminy w kolejnych latach. Zapisy Strategii będą również podstawą do podejmowania działań związanych z pozyskiwaniem środków zewnętrznych.

Spis tabel

Tab. 1 Cele i kierunki rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego.....	22
Tab. 2 JCWP na terenie gminy Klonowa.	24
Tab. 3 Działania planowane w obrębie JCWP występujących na terenie gminy Klonowa.....	25
Tab. 4 Wskaźniki monitorowania Strategii.....	28
Tab. 5 Wskaźniki służące do ewaluacji strategii rozwoju gminy.....	30

Spis rysunków

Rys. 1 Obszar aktywnej integracji w województwie łódzkim.	19
Rys. 2 Obszar zielonej gospodarki w województwie łódzkim.	20
Rys. 3 Model przestrzenno-funkcjonalny gminy Klonowa.	21
Rys. 4 System zarządzania wdrażaniem Strategii Rozwoju Gminy.....	27